

Niektoré metodické, odborné a všeobecné problémy akademickej a profesnej adaptácie študentov technickej univerzity

Daniela Hrehová¹

¹ Technická univerzita Košice, Katedra spoločenských vied; Vysokoškolská 4, 04002 Košice; daniela.hrehova@tuke.sk

Grant: MŠVVaŠ SR KEGA 015TUKE-4/2013

Názov grantu: Príprava predmetu Základy podnikateľských zručností pre neekonómov

Oborové zamčrení: AM Pedagogika a školství

© GRANT Journal, MAGNANIMITAS Assn.

Abstrakt Príspevok sleduje problematiku akademickej adaptácie a adaptácie na trh práce študentov Technickej univerzity v Košiciach. Zložité podmienky dnešného akademického a profesijného prostredia poukazujú na opodstatnenosť vysokej školy regulovať adaptačný proces študentov začínajúcich štúdiom na vysokých školách a nastupujúcich študentov na profesionálny trh práce. Výsledným efektom je skutočnosť, že len ich vzájomnou súčinnosťou v partnerstve je možné zabezpečiť kvalitu vzdelávania a podporu adaptačného procesu začínajúcich i končiacich vysokoškolákov, ktorý by uspokojoval ich potreby v základných sférach: osobnej, sociálnej, no najväčšmi akademickej a profesionálnej. To predpokladá skvalitniť stratégiu procesu výučby, organizačné formy výučby, motivovať študentov, rozvíjať ich túžbu po vzdelávaní, sebarealizácii, sebazdokonaľovaní, sebareflexii a rozvoji. Výsledkom je vytvorenie a príprava predmetov Úvod do vysokoškolského štúdia a Základy podnikateľských zručností pre neekonómov na technickej univerzite, ktoré vychádzali z potrieb efektívne vykryť absenciu predmetov zameraných na teoretickú i praktickú prípravu študentov na vysokoškolské štúdium a trh práce.

Kľúčová slova Študent, edukácia, adaptácia, proces výučby

1. ÚVOD

Kariérový vývin každého jednotlivca ovplyvňujú predovšetkým možnosti spoločnosti, v ktorej žije, pracovné príležitosti v rôznych odvetviach hospodárstva a celý rad vnútorných, osobnostných a vonkajších, sociokultúrnych, ekonomických a iných faktorov (Lepeňová, Hargašová, 2012, s. 18-24). Kariérový vývin jedinca svojím obsahom, filozofiou výchovy a vzdelávania, sociálnou atmosférou, kariérovou výchovou a poradenstvom ovplyvňujú i všetky stupne škôl. Kvalita výchovy a vzdelávania zahŕňa „všetky užitočné vlastnosti, ktoré študentovi vzdelávacia služba prináša“ (t.j. produkty a služby, ktoré uspokojujú jeho potreby) „a tiež všetky javy a okamihy, ktoré danú službu sprevádzajú“ (Kravčáková, Dolžová, 2008, s. 208-213). Manažment školy orientovaný na problematiku vnútorného riadenia školy, ktoré sleduje zabezpečiť jej úspešnú a efektívnu činnosť, nezohľadňoval dostatočne intervenujúce premenné, vstupujúce do tohto procesu, ako je napr. akademická adaptácia novonastupujúcich študentov na vysoké školy a adaptácia absolventov vysokých škôl na trh práce (Hellinger, Heck, 1998). Aby bol jedinec úspešný, musí porozumieť svojmu prostrediu, aj sebe samému – teda interpretovať realitu takým

spôsobom, ktorý by spätne slúžil v procese asimilácie i adaptácie (Hvočík a kol., 1999).

2. ADAPTÁCIA NA VYSOKOŠKOLSKÉ ŠTÚDIUM A TRH PRÁCE

Nástup na vysokú školu, ale aj začiatok pri vstupe na trh práce môžu byť jednou zo zmien, na ktoré sa má študent adaptovať. Čím zložitejšie sú podmienky prostredia (vonkajšieho či vnútorného) tým väčšia je opodstatnenosť regulácie adaptačného procesu, so ktorého by mal významnou mierou vstúpiť aktívne nielen študent, ale pedagóg, vedenie fakulty (v neposlednom rade i zamestnávateľ). Adaptácia je „všeobecná vlastnosť organizmu prispôbovať sa podmienkam, v ktorých existuje; psychologicky zahŕňa prispôbenie sa správania, vnímania, myslenia a postojov“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 16). Viaceré teoretické a výskumné práce sledujú, aké a do akej miery študenti zažívajú sociálne, kultúrne, vzdelávacie problémy (Clinciu, 2013, s. 718-722), ako vysoké školy a akademici reagujú na rôznorodé potreby študentov (Feld et al., 2011, s. 44-92) a ponúkajú konkrétne kroky smerujúce k uľahčeniu adaptácie študentov (Chang et al., 2007, s. 135-144). Z mnohých výskumov (Ackermann, Morrow, 2008, s. 133-148) vyplýva, že študenti prežívajú intenzívne adaptačné problémy na úrovni fyziologickej, emocionálnej, behaviorálnej a kognitívnej. Pre slabú adaptáciu študentov na vysokej škole boli vygenerované štyri dôležité kategórie problémov: akademické, zdravotné, sociálne a osobné problémy, finančná kríza. Každý z nich, samostatne alebo v kombinácii, môže spôsobiť vážne problémy, ktoré by mohli viesť k neúspechu študenta dokončiť svoje štúdium. Najvypuklejšia je práve akademická adaptácia, ktorá zahŕňa rôzne aspekty prispôbenia sa novému systému štúdia a organizácii výučby. Z viacerých výskumov (Arnet, 2004; Clinciu, 2013; Hargašová, 1992; Kejdová, 2011; Ackermann, Morrow, 2007-2008; Chang et al., 2007) vyplýva, že adaptácia nie je jednoduchá. Každý zo študentov sa musí vyrovnáť s adaptáciou na novú formu štúdia, so zvýšenými nárokmi v súvislosti so zmenou organizácie režimu dňa a požiadavkami na disciplínu, s novým sociálnym prostredím, s potrebou začlenenia sa do kolektívu a potlačením spontánnych prejavov, s náročnejšími úlohami a novými vyučovacími predmetmi, nutnosťou prispôbiť sa novým učiteľom a ich individuálnym požiadavkám, s vystaveným tlakom profesionálnej orientácie, rozhodovania a množstvom ďalších osobnostných, psychosociálnych zmien. Nástupom na VŠ sa zvyšujú požiadavky na pracovný výkon, na rozsah a náročnosť učiva, na systém vzdelávania, na zvládnutie širokého penza informácií v krátkom

časovom intervale (Sirotová, 2010, s. 15-16) s prechodom od vonkajšej motivácie „musím sa učiť“ smerom k vnútornej motivácii „učenie ma baví“ (Hunterová, 1999, s. 31). Pre subjektívnu spokojnosť a adaptáciu na štúdium sú dôležité faktory súvisiace s celkovým edukačným prostredím a klímou danej inštitúcie a akési „jadrové hodnoty“ ktoré zastáva, ako je napr. rešpekt fakulty voči študentom, kontakt a interakcia s nimi a záujem o ich potreby (Graham, Gisi, 2000, s. 99-121). Vysoká škola si musí byť vedomá a vytvárať prostredie na adaptáciu, prípravu a formovanie študentov pre budúci profesionálny život. Nie je len miestom získavania vedomostí, ale aj miestom, v ktorom sa študent dobre a príjemne cíti, ktoré mu vytvára aj dobré zázemie pre jeho učebnú činnosť (Petlák, 2006).

Zároveň úspešnosť integrácie absolventa do pracovného pomeru a jeho profesionálna adaptácia závisia v rozhodujúcej miere od úrovne pripravenosti na danú profesiu. Preto kvalita, špecializácia a dostupnosť - by dnes mali patriť medzi prioritné kritériá v rámci vysokoškolského štúdia. Napriek týmto ambíciám rebríčky úspešnosti mnohých agentúr dlhodobo ukazujú, vysoké školy nepripravujú študentov dostatočne na potreby praxe, výučba je teoretická a zaostáva za reálnym životom (Kremský, 2014). Vysoké školy trvajú na memorovaní a kvantite, čo ide, samozrejme, na úkor kvality a schopností študenta (Love, 2003, s. 42-45). Školský systém stále produkuje absolventov, ktorých odborné vedomosti a zručnosti nezodpovedajú požiadavkám zamestnávateľov. Naviac vzniká nesúlad medzi vyštudovaným odborom a skutočným zamestnaním absolventa (Hanzelová, 2010). Evidovaná miera nezamestnanosti v 2013 stúpila na 13,84 percenta (Onuferová, 2013). Rôzne literárne zdroje (Klieštincová, 2011; Sadovská, 2013; Koršňák, 2012) uvádzajú viaceré dôvody, prečo majú vysokoškoláci akútny problém s nájdením zamestnania, ale i s úspešnosťou na pracovnom pohovore, chýbajú im tzv. hard a soft skills a pracovné návyky. Študenti majú vedomosti viažuce sa na konkrétny predmet, avšak nezamýšľajú sa nad využitím nadobudnutých poznatkov v inom predmete, či pri praktickom uplatnení v profesnej oblasti. Získané poznatky sú bez spojitosti a súvislosti roztrieštené a nereflektujú na potreby súčasnej spoločnosti (Průcha, 2009) a trh práce. Jedným zo spôsobov, ako predísť nebezpečenstvu vytvorenia tzv. „stratenej generácie“ na trhu práce, teda tých, ktorí upadli do dlhodobej nezamestnanosti (Euroactiv, 2009) a riešiť ich uplatniteľnosť na trhu práce je opierať sa o iniciatívy a odporúčania Európskej komisie (KOM, 2007; EP, 2008). To znamená, kvalitným edukačným procesom podporovať skutočnú zmenu zmýšľania už budúcich absolventov vysokých škôl smerujúcu k zamestnanosti a samozamestnanosti, postupné vstúpenie ducha podnikavosti a zručností súvisiacich s podnikaním v súlade s prioritami výzvy a iniciatívami stratégie Európa 2020 (Inovácia v Únii, Mládež v pohybe a Program pre nové zručnosti a nové pracovné miesta) a s aktuálnou celospoločenskou požiadavkou.

3. VPLYV PROCESU VÝUČBY NA ADAPTÁCIU ŠTUDENTOV

Bariérami objektívnej či subjektívnej povahy pri akademickej adaptácii a adaptácii na trh práce disponujú i priami aktéri tohto procesu, samotní absolventi a vysokoškolskí učitelia (ale i zamestnávateľa). Pred vysokým školstvom tak vyvstali výzvy, ktoré sa dotýkajú takmer všetkých oblastí jeho činnosti. V súvislosti so súčasnou školskou reformou je petraktovaným pojmom v kruhoch odbornej verejnosti kvalita vzdelávania v zmysle zabezpečenia a udržania kvality procesu výučby. Kvalitné vyučovanie nemožno hodnotiť iba na základe investovaných financií a výsledkov vzdelávania, iba na základe osvojených vedomostí študentmi, ale odvíja sa od veľkého množstva ďalších determinantov ako edukačné prostredie, použité vyučovacie metódy,

prostriedky, organizačné formy, interakčný štýl učiteľa apod. (viď obr. 1), tie umožňujú v procese výučby:

- získavať okrem encyklopedických poznatkov aj ďalšie schopnosti a spôsobilosti, ktoré sa premietajú do podoby kľúčových kompetencií a
- predchádzať, ale i prekonávať niektoré problémy spojené s adaptáciou na vysokoškolské štúdium a neskôr aj na trh práce.

Obr. 1 Prínos univerzitného štúdia a moderného procesu výučby v procese adaptácie

Všeobecné vzdelanie
▪ široký obecný prehľad o rôznych oblastiach poznania ▪ povedomie o rôznych filozofických smeroch, kultúrach a spôsoboch života ▪ porozumenie dôležitosti histórie pre pochopenie prítomnosti aj minulosti ▪ široká znalosť vedeckej a odbornej literatúry poznanie ostatných častí sveta a ľudí
Osobnostný rast
▪ utvorenie vlastných hodnôt a etických princípov ▪ poznanie seba samého, svojich schopností a záujmov ▪ schopnosť tímovej spolupráce schopnosť prispôbovať sa zmenám
Intelektuálny rast
▪ schopnosť efektívneho a zrozumiteľného písomného prejavu ▪ schopnosť prezentovať svoje myšlienky ▪ logické a analytické myslenie schopnosť vyhľadávať a efektívne používať informácie
Profesijná oblasť
▪ nadobudnutie vedomostí a schopností potrebných pre vykonávanie zvolenej profesie ▪ nadobudnutie základných poznatkov a špecializácie pre ďalší rast v oblasti profesijnej, vedeckej či akademickej získanie potrebného spektra informácií, ktoré sú relevantné pre kariérny rast

Zdroj: modifikované podľa Hua at al. (2008)

Čo podporuje názor, že je dôležitá nielen reforma obsahu, ale prinajmenšom tak aj reforma vysokoškolskej didaktiky, ktorej predmetom skúmania je proces výučby, ktorý je zameraný na vzdelávanie, výchovu a všestranný rozvoj osobnosti študentov (Turek, 2008, s. 19). Proces výučby na VŠ je ovplyvnený individuálnymi predpokladmi študenta, predovšetkým schopnosťami a zručnosťami, ktoré si prináša študent ešte zo SŠ. Vašutová (2002, s. 166) popisuje niekoľko typológií študentov podľa študijnej motivácie pri vstupe na VŠ:

- študenti, ktorí sa učia pre poznanie, majú záujem o odbor, ktorý sa rozhodli študovať;
- študenti, ktorí študujú účelovo (pre získanie diplomu, učia sa kvôli prestíži);
- študenti, ktorí študujú z dôvodu potreby výkonu, sú súťaživí, chcú uspieť v porovnaní s ostatnými;
- študentmi, u ktorých prevláda motivácia sociálna, t.j. potreba byť s ostatnými.

Táto rozdielnosť znamená pre učiteľa zvoliť optimálnu stratégiu vyučovacieho procesu. Na základe výskumov možno určiť minimálne päť typov začínajúcich vysokoškolákov, ktorým v rámci určitej stratégie vyhovuje:

- stredoškolský spôsob vyučovania,
- technologický spôsob vyučovania,
- detailná organizácia vyučovania,
- práca metódou projektov,
- ak je študent partnerom a báda (Fedič, 2010, s. 19-27).

Voľba vhodnej (t.j. účinnej, efektívnej) stratégie vysokoškolským učiteľom pre dobrú adaptáciu študenta spočíva (Petlák, 2007, s. 8; Hrmo, Krpálková-Kreťová, 2010, s. 129) v správnom výbere a usporiadaní obsahu (učivo), vyučovacích metód, organizačných foriem a didaktických prostriedkov, ktoré sa v procese výučby využívajú; v správnej formulácii cieľov procesu vyučovania; v obsahovej stránke (terminológia, voľba rozsahu a pod.); v aktivizácii študentov a v kontakte s nimi, či v správnom naplnení didaktických zásad. Avšak skutočnosť je taká, že nielen zásady tvorivo-humanistickej výučby, ale ani tradičné zásady v procese

výučby na VŠ nie sú dostatočne využívané cieľavedome a plánovite. Nie sú dostatočne uplatňované ani pri výbere obsahu učiva, rešpektované pri tvorbe učebníc a skript, pri navrhovaní a zhotovovaní učebných pomôcok, ale tiež pri usporiadaní seminárov, prednášok a cvičení do rozvrhu hodín (Petlák, 2004). Nehovoriac o tom, že výučba ako vyučovaco-učebný proces „tebaučenie a sebaučenie“ (Blaško, 2013, s. 15) prebieha v protirečivom vzťahu medzi učiteľovým vedením a samostatnosťou študenta (Obdržálek a kol., 2003, s. 107). Naďalej pretrvávajú skôr direktívno-riadiaci systém, kde sa viac úsilia venuje obsahu vyučovacej činnosti, viac priestoru v rozhodovacej činnosti majú učители (v tradičnej výučbe učiteľ predovšetkým rozhoduje, riadi, vysvetľuje a kontroluje), namiesto otvoreného systému (odporúčaný), kde je väčší priestor venovaný formám vyučovacej činnosti a viac priestoru v rozhodovacej činnosti majú študenti (snaha učiteľa je inšpirovať, motivovať, aktivizovať, usmerňovať, pomáhať im, radiť, koordinovať (Blaško, 2012) a využíva tzv. hybné sily vyučovacieho procesu, podstatou hybnej sily sú protirečenia medzi dvoma stránkami tohto procesu: 1. úlohy, otázky, cvičenia a i.; 2. hľadanie odpovede, riešenia (Trnková a kol., 2000, s. 9).

Vysokoškolský učiteľ si dostatočne neuvedomuje, že práve vo výučbe dochádza k súhre medzi intelektuálnym rozvojom (teda rastom vedomostí a spôsobilostí študentov) a sociálnym rozvojom (napr. zmenou postoja k predmetu a k ostatným študentom – spolupracovať, pracovať v tíme, počúvať názory iných, rastom sebadôvery a sebaúcty študentov a pod.) (danú problematiku bližšie analyzujú autori Blaško, Siroťová, Vašutová a ďalší). Nemožno opomenúť ani antro-po-psychologické predpoklady a spoločensko-kultúrne predpoklady ovplyvňujúce adaptáciu študenta.

Ďalej je tu nesúlad medzi vzdelávacím systémom a dopytom na trhu práce, nedostatočná pripravenosť absolventov v rôznych typoch štúdií. Dnešný obsah vzdelávania na vysokých školách už nezodpovedá aktuálnym potrebám, ktoré kladú čoraz menší dôraz na špecializáciu. Vysoké školy preto musia prejsť kurikulárnou reformou (Beblavý, Kišš, 2010, s. 8).

Preto spomínané faktory (metódy, cieľ, obsah, formy atď.) procesu výučby nemožno chápať ako izolované prvky stojace vedľa seba, ale ako do seba navzájom zapadajúce články, ktoré sa neustále vzájomne modifikujú, podporujú a brzdia, čím proces vyučovania i učenia dostáva procesualný charakter. Ich optimálnym využívaním a kombináciou sa môže zabezpečiť zvýšenie efektívnosti procesu výučby na VŠ (Šlosár, Novák, 2009, s. 56-71) a tiež zlepšenie adaptácie študentov. Vo všeobecnosti z hľadiska učiteľov sa problémy súčasného procesu výučby (zhoršujúce samotnú adaptáciu akademickú a pracovnú) sa koncentrujú v oblastiach:

- *disciplíny študentov* (problém udržať poriadok počas výučby, riešiť nežiaduce prejavy správania, nedostatočné pracovné a študijné návyky),
- *riadenia výučby* (použiť vhodné formy a metódy výučby, reagovať na situácie, udržiavať pozornosť študentov, ich aktivitu a kreativitu),
- *sociálnej klímy výučby* (vytvoriť a udržiavať pozitívny postoj študentov k učeniu sa, motivovať ich k účasti na prebiehajúcich procesoch výučby),
- *pedagogickej vzdelanosti učiteľov* (disponovať potrebnými kompetenciami na inováciu vyučovacieho procesu na dostatočnej kvalitatívnej úrovni),
- *modernizácie* (prispôbiť sa najnovším vymoženostiam a požiadavkám), čo predpokladá efektívnosť a racionalitu vyučovacieho procesu (Stehlíková, 2009, s. 111-117),
- *prípravy študentov na trh práce* (poskytovať základné zručnosti, ktoré zamestnanci a samozamestnávateľia potrebujú, disponovať

dostatočným zameraním na podnikanie, zvýšiť praktickú výučbu na školách, zapájaním vysokoškolákov do praxe a stáží i vo fungujúcich podnikoch (EK, 2013),

- *rozvoja tzv. tvrdých zručností* - „hard skills“ (možno hovoriť o odborných, profesijných, resp. profesionálnych zručnostiach) a *tzv. mäkkých zručností* - soft skills (potrebné aj v bežnom živote, nielen v rámci sveta práce, označované aj ako personálne a interpersonálne zručnosti) (European Commission, 2011).

4. ZÁVER

Dnes sa vysokoškoláci musia k štúdiu a k trhu práce stavať úplne inak než kedysi, za budúcim úspechom vysokoškolákov musí byť najmä ich ochota študovať, pripravovať sa na budúce zamestnanie už počas štúdií, správny výber školy a vzdelávanie sa nad rámec štúdií. Na druhej strane vysoké školy musia zvýšiť efektívnosť a „produkcii“ vzdelaného využiteľného absolventa. Tzv. volanie po „užitočnom“ vzdelaní teda znamená, aby zmeny, inovácie, vzdelávanie a odborná príprava boli úzko späté. Danú skutočnosť potvrdzuje aj prieskum UNI2010 o modernej vysokej škole, ktorý bol realizovaný v r. 2008 (700 študentov a čerstvých absolventov) Podľa vysokoškolákov jednoznačne najvýraznejším prvkom vyučovacieho procesu je „učiteľ, ktorý „vie učiť“, prepája teóriu s praxou, je viac partner, konzultant a nie neomylná autorita“. V takmer polovičnom odstupom sa na druhom mieste umiestnila flexibilita štúdií – „možnosť výberu väčšiny predmetov a flexibilné štúdium podľa vlastnej potreby a záujmu“. Tesne jej sekunduje „výrazné zameranie na rozvoj zručností, ktoré trh práce vyžaduje“ (Kováč, 2009).

Prebiehajúce zmeny v internom a najmä externom prostredí vyvolávajú potrebu zamyslieť sa nad možným dosahom súčasnej edukácie na adaptačné procesy študenta/absolventa a následne potrebu vytvoriť priestor v učebných osnovách slovenských VŠ, ktorý v konečnom dôsledku umožní všetkým študentom získať kvalitné odborné a podnikateľské vzdelávanie v oboch stupňoch vzdelávacieho procesu.

Adaptácia študenta pri prechode na VŠ a do praxe súvisí nerozlučne s kvalitou vyučovania, ktoré je ovplyvnené pôsobením učiteľa, primárne závisí od jeho pedagogickej činnosti a metodických postupov vo výchovno-vzdelávacom procese. Aby mohol učiteľ zabezpečovať kvalitu procesu výučby, musí mať prístup k najnovším informáciám, trendom, inováciám z oblasti pedagogiky, psychológie, metodiky vyučovania jednotlivých predmetov i ďalších vedných disciplín a samozrejme aj k obsahu predmetov, ktoré vyučuje a tieto inovácie vo vyučovacom procese aj aplikovať. Vyžadovaná „modernita“ vyučovacieho procesu posúvajú učiteľa do roviny psychológa, manažéra, koordinátora a sociológa vzdelávacieho procesu. To znamená potrebu pozmeniť tradičný model výučby zameraný na výučbu na báze akademických poznatkov (a ich memorovanie) a s uplatňovaním naratívnej mechanicko – reproduktívnej metodiky výučby. S tým súvisí aj prechod od učenia, kde je centrom pozornosti učiteľ (teacher-centered) k učeniu zameraného na študenta (student-centered). Teda učители, lektori sa by mali prejsť z role „experta na daný obsah“ do role učiteľa mentora. Je predpoklad, že samotná zmena z tradičného procesu vzdelávania na moderný bude trvať dlhšie obdobie. Je však potrebné, aby sa tým začali zaoberať odborníci, vedecké ústavy, štátne inštitúcie, aby práca v oblasti školstva bola koncepčná, vychádzajúca z cieľov a úloh, ktoré by sa mali plniť vždy za podmienky, že úlohou vysokých škôl je skvalitňovať vzdelávanie a študentov, aby boli vždy dobre pripravení na ďalšie štúdium a na praktický profesný život.

Tejto neľahkej úlohy sa zhostili učители Katedry spoločenských vied Technickej univerzity v Košiciach. Jedným z dôležitých praktických

cieľov KSV TUKE z pedagogického hľadiska bola implementácia získaných odporúčaní, poznatkov a skúseností do:

- inštitucionálneho projektu (IP KSV TUKE) – vytvorenia predmetu Úvod do vysokoškolského štúdia na TU – cieľom ktorého je zabezpečiť nepretržité, včasné, a optimálne prispôbovanie sa do nových, nezvyklých, náročných podmienok vysokoškolskej činnosti, štúdia a života, tým zabezpečiť elimináciu nežiaducich negatívnych stavov a ich prejavov v prežívaní a správaní študentov;
- grantového projektu Základy podnikateľských zručností pre neekonómov (MŠVVaŠ SR KEGA č. 015TUKE-4/2013) obsahovo smerujúceho k vytvoreniu interdisciplinárneho predmetu pre zlepšenie pripravenosti študentov na jednotlivých fakultách Technickej univerzity v Košiciach pre praktický život – t.j. rozvíjať ich podnikateľský a osobný potenciál a získavať potrebné kompetencie v intenciách odporúčaní EÚ.

V intenciách predchádzajúcich myšlienok obsah projektov a následne vytvorených predmetov umožní úspešnú adaptáciu študentov a zvládnutie úloh (pri zodpovednom plnení všetkých študijných povinností a využívaní ponúkaných príležitostí na adaptáciu má tak študent počas vysokoškolského štúdia jedinečnú šancu na budovanie svojej odbornej expertízy, na osobnostný, kariérny a sociálny rozvoj a záruku, že jeho štúdiom úspešne ukončené) a tiež na ovplyvňovanie kariérneho vývinu študentov pri aktivizácii vnútorných zdrojov na dosiahnutí autonómie, zámernej sebaregulácie a kontroly nad riadením svojej budúcnosti, pri prekonávaní vnútorných a vonkajších bariér na ceste k povolaniu a zvýšení kompetencií pri efektívnom uplatnení sa na trhu práce či už v úlohe zamestnanca či podnikateľa. Z uvedeného o. i. vyplýva potreba neustále reflektovať, predvídať a prispôbovať výchovu a vzdelávanie potrebám študentov a potrebám trhu práce.

Zdroje

1. ACKERMANN, M.E., MORROW, J.A. 2007-2008. A principal components analysis and validation of the Coping with the College Environment Scale (CWCES). *Journal of College Student Retention*. 2007-2008, vol. 9, pp. 133-148. ISSN 0146-3934.
2. ARNETT, J. J. 2004. *Emerging Adulthood: The Winding Road from Late Teens through the Twenties*. Oxford: Oxford University Press, 2004. 280 p. ISBN 978-0195309379.
3. BLÁŠKO, M. 2012. *Úvod do modernej didaktiky II*. [online]. 21. august 2012 [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: <http://web.tuke.sk/kip/main.php?om=1300&res=low&menu=1310>
4. BLÁŠKO, M. 2012. *Kvalita výučby*. [online]. 2012 [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: <http://web.tuke.sk/kip/download/vuc23.pdf>
5. BLÁŠKO, M. 2013. *Kvalita v systéme modernej výučby. Aktualizované vydanie*. [online]. Košice: Technická univerzita, 2013. ISBN 978-80-553-1281-1 [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: <http://web.tuke.sk/kip/main.php?om=1300&res=low&menu=1310>
6. BEBLAVÝ, M., KIŠŠ, Š. 2010. 12 riešení pre kvalitnejšie vysoké školy. Niekoľko nových myšlienok do diskusie o reforme VŠ na Slovensku. *Nové idey pre Slovensko* 9. Bratislava: SGI, 2010. 32 s. ISBN 978-80-89244-59-1.
7. CLINCIU, A. 2013. Adaptation and Stress for the First Year University Students. In *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 2013, vol. 78, 2013, pp. 718-722. ISSN 1877-0428.
8. EURÓPSKA KOMISIA. 2013. *Ako podporovať politiku v oblasti MSP zo štrukturálnych fondov*. [online]. Séria príručiek, 2013, 78 s. ISBN 978-92-79-26354-5 [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/regional-sme-policies/documents/no.1_entrepreneurial_mindsets_sk.pdf
9. EP. 2008. *Návrh Odporúčanie Európskeho parlamentu a Rady o vytvorení Európskeho parlamentu and Rady o kľúčových zručnostiach pre celoživotné vzdelávanie*. [online]. 2008 [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu>
10. EUROACTIV. 2009. *Nezamestnanosť nás bude trápiť ešte dlho po kríze*. [online]. 17. september 2009. [cit. 2014-12-12]. Dostupné na internete: <http://www.euractiv.sk>
11. EUROPEAN COMMISSION. 2011. *Transferability of Skills across Economic Sectors, elaborated by RPIC-ViP in cooperation with experts*. [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011 [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=784&langId=en/>
12. FEDIČ, D. A KOL. 2010. *Komunikácia a komunikačný tréning je sprostredkovať informácie. Praktikum vysokoškolskej pedagogiky pre doktorandov*. Trnava: MFTSTU, 2010. 53 s. ISBN 80-89220-37-1.
13. FELDT, R.C. ET AL. 2011. Measurement Adjustment to College: Construct Validity of the Student Adaptation to College Questionnaire. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*. 2011, 44-92. ISSN 0748-1756.
14. GRAHAM, S. W., GISL, S. L. 2000. Adult undergraduate students: What role does college involvement play. *NASPA Journal*. 2000, vol. 38, no. 1, s. 99-121. ISSN 1940-7882.
15. HANZELOVÁ, E. 2010. *Tisíce absolventov sú bez práce*. [online]. 23. august 2010 [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: <http://www.softimex.sk>
16. HARGAŠOVÁ, M. 1992. *Problémy adaptácie študentov na vysokú školu*. Bratislava: Ústav informácií a prognóz školstva, mládeže a telovýchovy, 1992. 82 s.
17. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X.
18. HELLINGER, P., HECK, R. H. 2007. Exploring the principals contribution to Schooloffetiveness In: Obdržálek, Z., Polák, J. *Aktuálne otázky školského manažmentu*. Nitra: PdFUKF, 2007. ISBN 978-8094-087-4.
19. HRMO, R., KRPÁLKOVÁ-KRELOVÁ, K. 2010. *Zvyšovanie kvality vyučovacieho procesu*. Bratislava: STU, 2010. 176s. ISBN 9788022732499.
20. HU, S., KUH, G. D., LI, S. 2008. The effect of engagement in inquiry-oriented activities on student learning and professional development. *Innovative Higher Education*, 2008, vol. 33, pp. 71-81. ISSN 1538-0092.
21. HUNTEROVÁ, M. 1999. *Účinné vyučovanie v kostce*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 102 s. ISBN 80-7178-220-3.
22. HVOZDÍK, S. A KOL. 1999. *Vybrané kapitoly zo školskej psychológie*. 1. vydanie. Prešov: Viena, 1999. 402 s. ISBN 80-88922-03-8.
23. CHANG, E.C. ET AL. 2007. Relation between problem-solving styles and psychological adjustment in young adults: Is stress a mediating variable? *Personality and Individual Differences*. 2007, vol. 42, pp. 135-144. ISSN 0191-8869.
24. KEJDOVÁ, A. 2011. *Kríza z prechodu SŠ na VŠ (výsledky prieskumu)*. [online]. 7. december 2011 [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: <http://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkum-y/kriz-e-z-prechodu-ss-na-vs/>
25. KLEŠTINCOVÁ, L. 2011. *5 dôvodov, prečo si tretina absolventov nedokáže nájsť prácu*. [online]. 5. decembra 2011 [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: <http://nemajnasalame.sk/news/12/5-dovodov-preco-si-tretina-absolventov-nedokaze-najst-pracu/>
26. KOM. 2007. *Oznámenie Komisie Rade, Európskemu parlamentu, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov s názvom Podpora plnohodnotnej účasti mladých ľudí na vzdelávaní, zamestnanosti a dani v spoločnosti*. [online]. COM (2007) 498 [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu>

25. KORŠŇÁK, Ľ. 2012. *Aké šance majú dnes absolventi vysokých škôl na trhu práce?* [online]. 2012 [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: <http://profit.etrend.sk>.
26. KOVÁČ, J. 2009. Študenti chcú platiť za kvalitu, aj tak to nepomôže. [online]. Banská Bystrica: Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bela, 4. februára 2009, 5 s. [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: www.uni2010.sk
27. KRAVČÁKOVÁ, G., DOLŽOVÁ, E. 2008. Marketingová koncepcia a koncepcia hodnotového manažmentu ako nástroj zvyšovania hodnoty vzdelania pre študenta. In: *Znalosti pro tržní praxi*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, s. 208-213. ISBN 978-80-245-1908-1.
28. KREMSKÝ, P. 2014. *Čo hovoria študenti? Viac ako dve tretiny sa sťažujú na teoretické štúdium*. [online]. 22. január 2014 [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: <http://www.vysokoskolacidopraxe.sk>
29. LEPEŇOVÁ, D. HARGAŠOVÁ, M. 2012. *Kariéra v meniacom sa svete*. Bratislava: MPC, 2012. 80 s. ISBN 978-80-8052-407-4.
30. LOVE, P. 2003. Adjustment to College. In J. W. Guthrie (Eds.). *Encyclopedia of Education* 2nd ed. New York: Macmillan, 2003. 4000 p. ISBN 9780028655949, pp. 42-45.
31. OBDRŽÁLEK, Z. A KOL. 2003. *Všeobecná Didaktika*. Bratislava: UK, 2003. 87 s. ISBN 80-223-1772-1.
32. ONUFEROVÁ, M. 2013. *Nezamestnanosť zase mierne stúpla pre absolventov*. [online]. 21. október 2013 [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: <http://ekonomika.sme.sk/c/6977835/nezamestnanost-zase-mierne-stupla-pre-absolventov.html#ixzz2ue98kF7E>
33. PETLÁK, E. 2006. *Klíma školy a klíma triedy*. Bratislava: IRIS, 2006. 119 s. ISBN 80-89018-97-1.
34. PETLÁK, E. 2007. *Pedagogicko-didaktická práca učiteľa*. Bratislava: IRIS, 2007. 120 s. ISBN 808901805X.
35. PETLÁK, E. *Všeobecná didaktika*. Bratislava: IRIS, 2004. 311 s. ISBN 8089018645.
36. PRŮCHA, J. 2009. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. 936 s. ISBN 978-80-7367-546-2.
37. SADOVSKÁ, E. 2013. *Nezamestnanosť mladých je problém, s ktorým bojujú všetky krajiny Európskej únie*. [online]. 12. jún 2013 [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: <http://www.cas.sk/clanok/252971/nezamestnanost-mladych-lame-rekordy-kde-ziskat-peniaze-na-podnikanie.html>
38. SIROTOVÁ, M. 2010. *Vyučovacie metódy v práci vysokoškolského učiteľa*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2010. 174 s. ISBN 978-80-8105-201-9.
39. STEHLÍKOVÁ, N. 2009. Využití videozáznamů pro rozvoj didaktických znalostí obsahu budoucích učitelů matematiky. In: Janík, T., Černá, M., Dvořáková, M. a kol. *Možnosti rozvíjení didaktických znalostí obsahu u budoucích učitelů*. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. Brno: Paido, 2009. 148 s. ISBN 978-80-7315-176-8, s. 111-117.
40. ŠLOSÁR, R., NOVÁK, J. 2009. *Didaktika odborných ekonomických premetov*, 2. vydanie. Bratislava: Ekonóm, 2009. 192 s. ISBN 978-80-225-2730-9.
41. TRNKOVÁ, J., MÁZOROVÁ, H., HURŇÁKOVÁ, J., MELIŠOVÁ, K. 2000. *Didaktické modely a nové metódy vyučovania s využitím IKT na ZŠ a SŠ*. Bratislava: Infovek, 2000. 83 s. ISBN 80-89017-00-2.
42. TUREK, I. 2008. *Didaktika*. Bratislava: Laura Edition, 2008. 595 s. ISBN 978-808078-198-9.
43. VAŠUTOVÁ, J. 2002. *Strategie výuky ve vysokoškolském vzdělávání*. Praha: Univerzita Karlova – Pedagogická fakulta, 2002. 283 s. ISBN 80-7290-100-1.